

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת כי תבא תשע"ח

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי (כו, ה)

פירש רש"י: בקול רם. יש לפרש על פי מה דאיתא במסכת ברכות שאסור להגביה קולו בתפלתו, לפי שנראה מקטני אמנה שסובר שאין הקב"ה עונה לחש ובוחר לבבות ומחשבות חס ושלום. והנה לפי זה אם אדם אומר בתפלתו דבר שנודע מזה לכל העולם שהקב"ה בוחן לבבות ויודע מחשבות, אזי רשאי להתפלל בקול רם.

והנה כאן הוא אומר "ארמי אובד אבי" שלבן ביקש במחשבתו לעקור את הכל, וה' הצילנו מידו, שהיה יודע את מחשבתו, ובחן את לבבו. ואם כן בכהאי גוונא רשאי לומר בקול רם. וזה הוא שפירש רש"י וענית ואמרת בקול רם וקשה הלא אסור להגביה קולו בתפלתו לזה אמר ארמי אובד אבי משום הכי מותר להגביה את קולו. (חנוכת התורה)

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו, יג)

איתא במדרש (פר' עקב) שפעם בא רבי פנחס בן יאיר לעיר אחת ושאלוהו אנשי העיר עצה על העכברים שאוכלים להם את התבואה בכמויות מופרות, וענה להם שכנראה אינם זהירים בהפרשת תרומות ומעשרות, ואכן תיקנו את דרכם ונפסק המכה.

עוד יש בגמ' (הוריות יג, א) שהאוכל ממה ששיירו העכברים משכח את תלמודו. לפי"ה הפשט בפסוק, "לא עברתי ממצותיך" - דהיינו שהקפדתי לעשר כמו שנדרש. ולכן "ולא שכחתי" כי הרי לא הגיעו אלי העכברים... (מפרשים)

השקיפה ממעון קדשיך (כו, טו)

כתב רש"י "השקיפה ממעון קדשך - עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם", מדוע הביא רש"י דוקא הברכה של ונתתי גשמיכם?

ואפשר לומר על פי מה שאמרו חז"ל במסכת תענית "בעוון צדקה, שפוסקים ואינם נותנים, גשמים נעצרים", לכן, כאשר אמר "עשיתי ככל אשר צויתני" שקיימתי מצות מתנת עניים, אם כן סרה הסיבה של עצירת גשמים, לכן מבקשים שיעשה הקב"ה מה שהבטיח ונתתי גשמיכם בעתם. (ילקוט הגרשוני)

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' אלקיך אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות (כח, יג)

צריך להבין למה כפל הכתוב לומר שלא תהיה למטה, הרי כבר אמר והיית "רק" למעלה? עוד יש לדקדק שהמילים "כי תשמע וכו'" מיותרים לכאורה שהרי כל הפרשה עוסקת בעושיין רצונו של מקום?

ואפשר לבאר לפי דברי הגמרא (ברכות ה, א) "לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות" (להיות תלמיד חכם ועשיר), והטעם, כי רצה ה' לזכות את ישראל שלא יאכל עולמו בחייו בעוה"ז, ולכן מי שהוא למעלה בעניני עוה"ב מוכרח על פי הרוב שלא יהיה לו במעלה בעניני עוה"ז, כדי שלא יקופח קצת משכרו, וכדברי חז"ל (קידושין לט, ב) "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא",

אמנם, מצאנו בפסוק "ובאו עליך כל הברכות", ששמע שיש כן שכר בעוה"ז, אלא שמה שמשלם ה' שכר לאדם הוא בעד מה שהוא עתיד לעשות מצוה, על ציפיתו לעשיית המצוה, ועדיין לא עשאה, שכר זה ניתן גם בעוה"ז. א"כ יש די בשכר זה שיהיה גם בעניני עוה"ז למעלה, ושכר המצוה עצמה לא יקופח, וזה שהבטיח והיית רק למעלה בכל ענייניך, ולא תהיה למטה כלל אפילו בעניני עוה"ז, ולכן ממשיך הכתוב ואומר שאם תשאל איך יתכן שיקבל שכר בעוה"ז, זה יהיה "כי תשמע" לשון עתיד, שעדיין לא עשית את המצווה.

ומדוקדק בזה מה שסיים "אשר אנכי מצוון היום לשמור" מלשון "ואביי שמר" שימתין האדם תמיד מתי תבוא מצוה זו לידי ואקיימנה, ובה נתרבה שכרו יותר על העתיד ויספיק המעט השכר ההוא לכל טוב עוה"ז ויזכה לבי שלחנות. (עפ"י ערבי נחל)

ארור מכה רעהו בסתר (כז, כד)

ביאר רש"י: "על לשון הרע הוא אומר". ידוע הסיפור על הגאון מוילנא זצ"ל, מהתקופה בה ערך גלות, שפעם נסע עם בעל עגלה גוי, והחמור, בהנהגת בעליו, נכנס לשדה פרטי שבצד הדרך ואכל מהתבואה שבה. הגוי, שראה

לפתע את בעל השדה מתקרב נמלט והתחבא בסביבת מקום, בעל השדה ניגש אל הגאון שישב בעגלה והפליא בו את מכותיו, הגאון לא גילה שהגוי הוא זה שגנב משום שלא רצה לדבר לשון הרע על בעל העגלה הגוי, שהיה אשם בנזק שגרם החמור.

הרי הדברים מבהילים! כל תורתו העצומה של הגאון מוילנא לא היתה מצילה אותו מדינה של גיהנום אם רק היה אומר שלוש מילים: "זה לא אני!" ובסך הכל לגאון היתה סיבה טובה לומר זאת בכדי להינצל ממכותיו של בעל השדה, ומה גם שמדובר על גוי.

מה נענה אנן, יושבים סתם כך בארוחת ערב ומדברים דברי גנאי על הזולת! הרי אנחנו לא נמצאים בחשש שיכו אותנו, ובכל זאת מדברים! ועל יהודי! נורא נוראות!

(יחי ראובן)

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל (כח, מז)

יש מדרש על פסוק זה "זהו עונג שבת", וצריך ביאור. מובא בשם הרה"ק מאוסטרופלי, על הפסוק "עין תחת עין" שדרשו בזה חז"ל שצריך לתת ממון, וביאר שזה מרומו בפסוק שתחת האותיות "עין" אחרי הע' - פ'. אחרי הי' - כ'. ואחרי הני' - ס'. אותיות כסף. כעין זה כתב כאן בספה"ק "אגרא דכלה", שנרמז בזה שלא קיימו עונג שבת כמו שצריך, ונרמז בפסוק תחת אשר - האותיות שאחרי "אשר" אחרי הא' - ב'. אחרי הש' - ת'. ואחרי ר' - ש'. אותיות שבת. (אגרא דכלה)

בשם הרה"ק מקאצק זי"ע מובא, שפירש "לא עבדת את ד' אלוך - בשמחה". שעשית את העבירות בשמחה עם 'גישמאק', וזה העוון החמור.

והשיבך ה' מצרים באניות (כח, מח)

נשאל הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מהי ההדגשה "באניות"?

והשיב, שיש במדרש איכה (פר' ד' סי' כ') "פעם אחת באו שונאין על ישראל, ושלחו ישראל שלוחים אצל פרעה נכה, כשהוא מפרש בים הגדול (פרעה נסע אז באניה בים הגדול). רמז הקב"ה לשלדותיהן של המתים הטבועים בים (שיצופו על פני המים), והיו שטין על פני המים, (כשראו זאת המצרים) אמרו המצרים שבספינות אלו לאלו: מה טיבן של שלדות הללו? אמרו להם: אבותיהם של בני ישראל אלו, תחת אבותיכם המצרים עמדו, ועמדו (בני ישראל) והטביעו אותם במים. אמרו שרי הצבא המצריים: וכך עשו בני ישראל לאבותינו ואנחנו הולכים ומסייעין להם? מיד חזרו" (המצרים בספינותיהם למצרים) ע"ש. וזהו הקללה, שהרי אפשר ליקחן למצרים גם שלא דרך הים, ו"באניות" היינו דרך הים, כדי שיהיה הנ"ל. (דרך שיחה)

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת (כח, סא)

איתא במדרש, "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזה - זה מיתת צדיקים", (הובא ביערות דבש ח"א דרוש ד') והיכן זה נרמז? תירץ על זה הגאון רבי בצלאל ראנשבורג מוילנא שהכוונה כי בכל ספר מחמשה חומשי תורה תמצא מיתת צדיקים, בספר בראשית - מיתת האבות הק', ועוד. בספר שמות - וימת יוסף וכל אחיו. בספר ויקרא - מיתת נדב ואביהו. בספר במדבר - מיתת אהרן ומרים. אבל בספר דברים לא נזכרה מיתת שום צדיק.

והגם שנאמר בסוף התורה "וימת שם משה" ב' תשובות בדבר: א' שבעת שאמר משה הפסוק "גם כל חלי" עוד היה חי. ב' הלא מרע"ה אשר הי' עניו מאד, בטח לא החזיק עצמו לצדיק... וזה שאמר גם כל חלי אשר לא כתוב בספר התורה "הזאת" כלומר בספר דברים, זה מיתת צדיקים. (מגד ירחים)

עוד יש מפרשים בזה, שהנה כתיב (ישעי' סג, ט) "בכל צרתם לו צר", ויש בזה "קרי" ו"כתיב", שה"קרי" הוא לו צר, וה"כתיב" זה לא צר. ובדרך כלל הרי הולכים לפי ה"קרי" שהקב"ה משתתף בצרותיהם של ישראל.

אבל במיתת צדיקים, הרי "יושב בערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק", וזה צער רק לנו ולא לשכינה. א"כ לגבי מיתת צדיקים זה הולך לפי ה"כתיב" שלא צר. וזה הפשט "מכה אשר לא כתיב" שהולכים לפי ה"כתיב" "אשר לא צר" - זה מיתת צדיקים. (מפרשים)

רבותי, תפתחו משנה בביכורים, תפתחו רמב"ם בהלכות ביכורים, מה היה סדר הביכורים?

אדם היה רואה תאנה שבכרה, היה קושר עליה גמי, היה רואה רימון שבכר, היה קושר עליו גמי. אבל האדם הזה, אם הוא היה גר בצפת, או גר באחד המושבים בצפון, אם הוא היה צריך לעלות לירושלים, הוא היה מושבית את עצמו ממלאכה שבועיים ימים, או לפעמים חודש ימים, כי אסור ללכת לירושלים, יותר משתי ידות ביום. הולכים בכנופיה, כל אנשי מעמד, מתכנסים לעירו של מעמד, יש שור שהולך לפניו, חליל מנגן, וכל הדרך שרים {תהילים קכ"ב, א} שמחתי באומרים לי בית ה' נלך

אדם שיש לו בחצר, כמה עצים, עצים של רימונים, עצים של תאנים, הוא אפילו לא חקלאי, מושבית עצמו ממלאכה.

הוא עובד בתור חייט, בתור סנדלר, הוא סוגר את העסק שלו לחודש ימים, עולה לירושלים עם כמה רימונים או תאנים, וכשאלתו של האלשיך הקדוש – מה כל החרדה הגדולה הזאת, על מה שאדם מביא פחות משווה פרוטה, ומשבית עצמו ממלאכה חודש ימים, למה?

כי עיקר המצוה של הבאת ביכורים, באה לבטא את ענין הכרת הטובה.

אדם בא להכיר טובה, על תאנה ורימון. אדם כזה ידע להגיד תודה רבה, על השפע הגדול שהקב"ה נתן לו.

אומר הגאון ר' עקיבא איגר, בביאורו לפסוק שאנחנו אומרים אותו {תהילים נ, כג} **זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלקים.**

זובח תודה – אדם שיודע להגיד תודה, על מה שהוא מקבל מהקב"ה, הוא שם לעצמו דרך, שיראה בישועת ה'. הקב"ה יושיע אותו.

לכן, כשאדם מביא ביכורים, הוא יכל לבוא ולעמוד בעזרה ולהגיד – ריבוננו של עולם, אני לא זז מפה, עד שתעשה את צרכי היום. למה??

זובח תודה – אדם שיודע להגיד תודה, אדם כזה יכל לבוא ולדרוש מהקב"ה, כי הקב"ה אומר **שם דרך אראנו בישע אלקים**, אדם כזה, מובטחת לו הישועה מהקב"ה.

כותב רבינו יונה {שערי תשובה, שער רביעי} – וכן בענין ההודאה על הטובה נאמר {תהלים נב} אודך לעולם כי עשית ואקוה שמך כי טוב נגד חסידיך. פירושו – אודך על הטובה שעשית עמדי. ובעבור זה אקוה להתמדת טובתך. ונאמר {שם קטז} כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא {שם} צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא.

אם אלה פני הדברים, נוכל להבין יסוד נפלא, בסדר העבודה שלנו, שנתחיל לומר אותם, בע"ה החל מראש השנה, ועד למוצאי יום הכיפורים.

סדר התפילה שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, להוסיף בתפילה, בימים הנוראים ובעשרת ימי תשובה, כמה וכמה תוספות. יש תוספות שמעכבות, שזה "המלך הקדוש", אם לא אמר, חוזר, ומשם ואילך, לא חוזר. "המלך המשפט" לא חוזר, וארבעת התוספות הנוספות, לא חוזר.

מי ששם לב, הסדר של הבקשות מתחיל בהתחלה במינימום – **זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, כתבנו בספר חיים למענך אלקים חיים**, מבקשים את המינימום – חיים.

אמנם זה לא מינימום, אלא מקסימום, אבל מבקשים את המינימום שבחיים. משם ואילך, באה הבקשה – **מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים.**

מקודם ביקשתי רק חיים, איזה חיים?

יש כל מיני סוגים של חיים – יש בני-אדם שנקראים חיים, אבל רח"ל הם צמחים, אבל זה חיים מינימליים.

אז אנחנו מבקשים – ריבוננו של עולם, אני מבקש ממך מינימום של חיים, אבל חיים ברחמים.

רחמים, פירוש הדבר, שאני יוכל ללכת על הרגלים, שאני יוכל לאכל לבד, לשתות לבד, ואני יוכל ללמוד לבד – זה חיים ברחמים.

ובסוף התפילה, פתאום הוא אומר **ומתוב לחיים טובים כל בני ברייתך.** הוא כבר דורש! לא רק חיים ברחמים, אלא חיים טובים!

ריבוננו של עולם, אולי אני יסביר למה אני מתכוון 'טובים' – **ובספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וישועה ונחמה וגזרות טובות...**

מאיפה פתאום אתה מקבל כאלה שרירים? לפני עשרים דקות, ביקשת רק קצת לנשום בלי בלון, פתאום יש לך רשימה, ואם זה לא מספיק, יש אחרי זה, עוד 44 'אבינו מלכנו', מאיפה בא לך האומץ הזה???

התשובה פשוטה מאוד – בהתחלה, אתה רק מבקש, אחרי שאתה אומר מודים אנחנו לך על חיינו הטובים בידך...

אדם שיודע להגיד 'תודה רבה', ולהשתחוות לקב"ה, אם אדם בא בצורה הזאת, זה כמו שהוא הביא ביכורים.

מביא ביכורים ואומר 'איני זז מכאן, עד שתעשה בקשתי היום'. למה?

כי אתה יודע להגיד 'תודה רבה'.

אדם שיודע להודות לקב"ה, אדם כזה יכל לבקש!

לכן, רבותינו בישיבה, תמיד היו אומרים, שכל אחד ואחד, כשמגיעים העשרה ימים האחרונים לפני ראש השנה, כל אחד צריך לשבת עם עצמו, לא לחכות לסדר התפילה, שעה ביום לפחות, ולעשות חשבון נפש עם עצמו. הקב"ה נתן לך שנה שלמה ב"ה, אתה חי ב"ה, פרנסה, בריאות... על כל דבר ודבר אפשר להודות.

ואילו פינו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלקינו... כמה בן-אדם צריך להודות! ב"ה יש לו פרנסה, יש לו אישה, ילדים, נחת...

הרי על כל רגע, אנחנו צריכים להודות ולהלל, ולכן, העשרה ימים האלה שנותרו לנו עד ראש השנה, ודאי שכל אחד צריך לתפוס את עצמו, כמה דקות ביום, 10-20-30 דקות, לשבת ולהודות לקב"ה, לא רק בסדר התפילה! (ברוך שאמר)

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (כו, י)

מה פירושה של ברכה זו?

אומרת על כך הגמרא (ברכות ו, א): "תניא, רבי אליעזר אומר אלו תפילין שבראש".

מסופר שבאחד הימים, כאשר רבינו הגר"א ז"ל היה שרוי בעיצומה של הגלות שערך, הנתנפלו שוודדים על בעל הבית שבו התארח. הוא שמע צעקות נוראות ומיהר לצאת מחדרו, לברר את פשרן. כשראו השוודדים את התפילין, תיכף ומיד הניחו לבעל הבית וברחו בבהלה מרוב פחד.

לאחר שנתרגע, שאל בעל הבית את הגאון: "מה הוא הדבר שעשית? איך גרמת להם שיברחו מרוב פחד?". האכסנאי הוא עדיין לא ידע עם מי יש לו עסק, הוא לא הבין שמדובר ברבן של כל בני הגולה, וחשב שהוא סתם אורח, ולכן הקשה: "איך זה יכול להיות?".

אמר לו הגאון: "הרי זה מפורש בכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'..."

עכשיו בעל הבית בכלל לא הבין, והוא חזר והקשה: "אם כן למה מהתפילין שלי הם לא נבהלו? מה יש בתפילין שלך שבהריח אותם?..."

השיב לו הגאון: "רבי אליעזר הגדול לא אמר: 'אלו תפילין שעל הראש', אלא: 'אלו תפילין שבראש', הם לא התיירו מהתפילין שעל ראשי, אלו אינן שונות משלך, הם נבהלו ונרעשו מהתפילין שבתוך הראש שלי..."

תפילין שבראש צריכים להיות כמו שאומרים ב"לשם יחוד" שלפני הנחת תפילין: "ועל הראש נגד המח, שהנשמה שבמחי עם שאר חושי וכוחותי, כולם יהיו משועבדים לעבודתי ויתברך". כשבחור הראש מונחים התפילין, כשהמח כולו משועבד לעבודתו יתברך – עמי הארץ רואים זאת ומתיראים.

מסופר על הרב מפוניבז' זצ"ל, שנסע פעם עם ה"חזון איש" זצ"ל במונית באחת הערים בארץ. בימים ההם עוד לא היה חשש כל כך גדול מנסיעה בשכונות ערביות, ואכן, בדרכם חלפו שני גדולי הדור באחת מן השכונות הללו. אלא שבדיק אז טמנו כמה פרחים מארב למונית, והחלו לידות לעברו אבנים. הנהג חשש מאוד מפניהם, אבל ה"חזון איש" ביקש ממנו לעצור. הוא פתח את הדלת, ונהג המונית נזעק בבהלה: "הרב, זההר נא, הרי הם עלולים לפגוע בכס". אולם החזון איש לא שמע לאזהרותיו, הוא יצא ונעמד מול הנערים הפוחזים, ומיד כשראו אותו – ברחו משם כולם כל עוד נפשם בם.

שמעתי מרבי אליקים שלזינגר מלונדון, שהיה מקרה עם בת ממשפחה חילונית שחפצה להיות חיי תורה. היא הוטרדה בפנימיה של מוסד לבנות, והשלטונות ראו בכך ענין חמור מאוד, ממש כמו חטיפה, ממש כמו בפרשת יוס'ה שוכמכר הידוע.

במהלך החקירה, היו אמורים חוקרים להגיע לביתו של מרן החזון איש, כדי לחקור אותו בענין. הם חשדו בו שיש לו יד בכל הפרשה, וחשבו אפילו להאשים אותו בחטיפה.

סיפר רבי אליקים, שכאשר השוטרים היו בחוץ, הוא פנה אל החזון איש והודיעו על כך שהם שם.

אמר לו החזון איש: "צא ואמור להם שילכו מאכן". אולם רבי אליקים חשש מהם ואמר לחזון איש שהוא מפחד מפניהם. אמר לו החזון איש: "אתה מפחד, אבל אני לא מפחד". והוא בעצמו קם ויצא מביתו אל החצר.

ברגע שהם ראו אותו, לקחו השוטרים את רגליהם והסתלקו משם... פשוט ברחו מרוב פחד.

זהו זה. כך מתגשמת הברכה: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". וכדברי רבי אליעזר הגדול "אלו תפילין שבראש" שכשהתפילין בתוך הראש – הרואים מפחדים ומתיראים.

(יחי ראובן)

ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע (כו, ג)

ענין הכרת הטוב נלמדת מפרשתנו כמו שכתב רש"י מהספרי "ואמרת אליו – שאינך כפוי טובה".

בספר ציוני תורה מביא, ישנה שאלה מפורסמת, לפי דברי ה'חינוך' שכתב במצוה שלא לנקום וזה לשונו: "שלא לנקום, כלומר שנמנענו מלקחת נקמה מישראל. והענין הוא כגון ישראל שהרע או ציער לחבירו באחד מכל הדברים. מרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערנו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו

סיבת רעתו, כי העונן הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב' ט"ז, י"א) הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם יתברך, תלה הענין בחטאו ולא בשמעתי בן גרא. ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשביית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם".

לפי דברי החינוך, צריך להבין למה חלה עלינו חובת הכרת הטוב כלפי האדם המטיב לנו? הרי הוא רק שליח להביא את הטובה? אלא, שיש לדעת שמידת "הכרת הטוב" היא מהדברים שאפשר להגיע איתם גבוה עד לרקיע. שהמסגל את נפשו להכיר טובה לחבירו על כל טובה וטובה שמקבל ממנו, הוא נוכח יותר ויותר בכל פרט קטן שהשני עושה בשבילו, ומודה לו.

מסופר (מובא באוצרות התורה) על מרן הסטייפלר זצ"ל שהיה נוהג פעמים רבות לנסוע לפתח תקוה ולבקר אצל אדם אחד זקן, כשנשאל מדוע עושה זאת ולא חס על זמנו? השיב: בצעירותי שלמדתי בישיבה, אותו אדם היה מעיר אותי בחצות אם הייתי נרדם וחייב אני לו הכרת הטוב...

וכן היה לו קביעות לנסוע אל אדם אחד שהיה לו יד בעלייתו לארץ ישראל בכל ערב ראש השנה, ולאחל לו שנה טובה, וכפי שידוע זמנו היה יקר לו יותר מכל הון שבעולם, ואע"פ כן עשה זאת משום שחייב הכרת הטוב אין ערכה פחות מזה...

ישנו סיפור פלאי בירושלמי (מסכת תרומות מד, ב) שיהודי אחד הזמין את הרב לאכול אצלו סעודה. בהגיע הרב לסעודה הופתע מאוד לראות שאת מי בחר היהודי להושיע על ידי הרב? לא פחות ולא יותר מאשר את... כלבו! הרב, שכמובן הרגיש מאוד מבוזז פנה אל היהודי ושאל אותו: וכי הזמנת אותי כדי לביישני? ענה לו היהודי: שהרב בין אותי, כלב זה, אינו "סתם כלב"... מה הכוונה? מספר היהודי לרב: "אשתי נשארה בבית לבדה ובאו נכרים לתופסה, והכלב התנפל עליהם פצע אותם והבריח אותם, ובכך ניצלה. וכעת אני משלם "הכרת הטוב" לכלב, ומכבדו לשבת ע"י הרב. ע"כ."

ומאידך, המקשה את ליבו שלא להכיר בטובה שמקבל מחבירו יכול להתדרדר עד עמקי שאול של רשעות וכפיות טובה.

כמו שמספרים על אחד הצדיקים שעשה טובה לאיזה יהודי, ולאחר מכן שיגר לו אבן קטנה, שאל היהודי למה שלח לו אבן? ענהו, שכשתרצה לזרוק עלי אבן בעבור הטובה שיהיה לפחות אבן קטנה...

כמו"כ היה פעם איזה צדיק שהגיע לעיר אחת, וזרקו עליו אבן גדולה, אמר "איני מבין מי זרק ולמה זרק, שהרי איני זוכר שעשיתי לאחד מהעיר טובה גדולה כזאת..."

ישנו סיפור ידוע על עיירה מסויימת שהתגורר בה עני מרוד בשם "שמערל", שמערל זה, היה מקבץ נדבות ואוכל לחם חסד, עד שהתרגל רק לקבל מאחריים. ביום מן הימים פנה אליו יהודי אחד מתושבי המקום עם הצעה, וכך אמר לו: "אני מוכר כרטיסי הגרלה, הגרלה נערכת פעם בחודש בעיר הגדולה, ואני משמש כנציג של "מפעל הפיס", קונים אצלי כרטיסים ואני מביא את הכרטיסים להגרלה הגדולה, אולי תנסה את מזלך ותקנה כרטיס במחיר 5 זלוטי, ואולי תזכה".

שמערל שהתרגל רק לקחת, כמובן לא הסכים לבזבז 5 זלוטי על זה. המוכר ריחם עליו ואמר לו "תראה שמערל, אני מוכן להלוות לך את ה-5 זלוטי, ונעשה הסכם כזה: אם לא תזכה, הכסף יהיה על חשבוני ולא תצטרך להחזיר לי, ואם כן תזכה תחזיר לי את ה-5 זלוטי", לזה כבר הסכים שמערל.

אחרי חודש, נסע המוכר לעיר הגדולה, שם נערכה הגרלה, וכמובן מי זכה? שמערל העני!

המוכר לקח את כל הכסף, ונסע בחזרה לעיירה, כשבליבו הוא חושב איזה "רעידת אדמה" הולכת להיות בעיירה כשיודע דבר זכיתו של שמערל ה"עני". עד שהגיע המוכר אל העיר, כבר ירדה החשיכה, וכבר נהיה מאוחר בלילה. אולם, המוכר החליט שאינו יכול לחכות עם הבשורה עד מחר, וילך עתה בלילה לבשר לשמערל על הזכיה.

הימים היו ימי חורף, בחוף היה שלג וגשם וקור עז, המוכר השתרך לקצה העיירה לבקתתו של שמערל. הסתובב וחיפש עד שמצא את הבקתה העלובה, נקש בדלת, ולא קיבל מענה, נקש שוב ושוב, יותר ויותר חזק, עד שלבסוף ענהו שמערל ושאל מה הוא רוצה, צעק לו המוכר "יש לי הודעה משמחת מאוד עבורך, אבל קודם כל תעשה טובה ותפתח את הדלת כי אני עומד לקפוא", שמערל לא זע ממקומו. המוכר מתחנן איליו שוב, והוא בשלו "אני יושן עכשיו!", צועק לו המוכר: "שמערל תדע לך שזכית בהגרלה הגדולה!", כאן, כבר שמע את פסיעותיו של שמערל מתקרבות את הדלת. שמערל פותח את הדלת, ופונה אל המוכר בכעס: "איך מתבייש? את הגביר של העיירה אתה מעיז להעיר באמצע הלילה?!... הוא אשר דיברנו, שמי שאינו מכיר טובה לחבירו, מסוגל להגיע לכדי רשעות.

ה'חינוך', עצמו במצוות כיבוד אב ואם מאריך שאם אין אדם מכיר טובה להוריו שגידלוהו לסוף גם אינו מכיר טובה להקב"ה, וכמו שאמרו חז"ל (משנת ר"א פ"ז) "כל הכופר בטובתו של חבירו לסוף כופר בטובתו של הקב"ה".

והנה אחד היסודות בעבודת השם, הוא עניין הכרת הטוב שעל ידה מרגיש האדם חובה כלפי הקב"ה על כל טובותיו שבכל נשימה ונשימה וכל מה שמקבל ממנו ית' במתנת חינוך, ואם יתברר אצל האדם עניין הכרת הטוב, ממיילא ירגיש חובה בנפשו לעשות מצוות השי"ת וק"ו שלא לעבור עבירות ולהיות ח"ו כפוי טובה.

אשר על כן, באו חז"ל ואמרו, הן אמנם שכל מה שמגיע אליך הוא מאת השי"ת ולכן אין לראות בשליח גורם מסויים ולכן אסור ג"כ לנקום כנ"ל. אבל לעניין הטובה, אמת שהמטיב הוא רק שליח, אבל מוטלת עליך החובה להכיר לו טובה אך ורק כדי להכשיר את נפשך אתה, ובשביל לחדד אצליך את מידת הכרת הטוב, בכדי שיועיל לך בענייני עבודת השי"ת.

(צינוני תורה)

יתן ה' את אויביך הקמים עליך נגפים לפניך (כח, ז)
נס ההצלה של יהודי מקנס

בהתגשמותה של ברכה זו ראו בני מקנס שבמרוקו, בזכיתם בנס ובפלא שהתרחשו עבורם מן השמים, והוכיחו להם כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב. כפי שמובא בהגדה"ש "אבותינו ספרו לנו":

צורף זהב היה באלכסנדריה, שהיה גם איש חסד וכן תורה. הוא גידל בביתו יתום כבן עשר, שאיבד את אביו ואת אמו בניסיונות טרגיות.

הצורף לימד את היתום את מלאכת הצורפות, ובלילות ישב ולמדו תורה, והלה עשה חיל בעמלו, עד שהפך לאיש תלמיד חכם ויודע ספר, ולצורף מומחה. אולם, כעבור שבע שנים, חש בעדינותו, בקיאת בני הצורף אליו, והחליט כי הוא מבוסס דיו, כדי לעמוד ברשות עצמו ולעזוב את בית מטיבו, ותוך זמן קצר שב למקנס, עיר הולדתו.

בבואו לשם מצא את העיר כולה נבוכה.

במקנס התגורר "סריף" שפירושו: 'חכם דת' ערבי, מצאצאי מוחמד, והיה האיש נכבד ונערץ על המוסלמים. במשך כל ימות השבוע נהג להתבודד במסגד, ובימי שישי, ימי השבתון שלהם, היה נעלם ואינו, ורק לקראת הערב היה מתגלה לפתע בתוך ביתו, ומברך את כל נכבדי העיר.

למאמיניו סיפר, שמלאך בא ונטלו ל"מכה", שם הוא משתתף בתפילה המרכזית ב'כעבה', וזוכה להתגלות הנביא המדבר איתו פה אל פה.

בין המעריצים הרבים היה גם המלך, שהיה זוכה לשמוע מפיו תיאורים מדויקים ומפורטים אודות המתרחש במכה, כשהסריף מוסיף, כביכול, בשם הנביא, השמעות רבות על היהודים, שבמהלך השנים גרמו למלך להחליט על הטלת מיסים וארנונות, ענשים כבדים על כל מעשה קל, ולבסוף גם על גירוש של כל היהודים מעל פני הממלכה.

הצעיר הצורף, ששמו היה 'יצחק אבן לחסן', שמע על הגזירה הנוראה מיד עם בואו ועד מהרה נצנץ רעיון במוחו.

הוא הסתגר בחדרו ויצר שני עגילים מזהב טהור. שני העגילים היו עשויים מלאכת מחשבת ומשובצים באבני חן לתפארת, עין לא ראתה כיפיים.

לאחר מכן נטל יצחק עגיל אחד ועלה אל המלך להגישו כתשורה. המלך התפעל מאוד מן המתנה היפה והעניק את העגיל מתנה לאשתו המלכה. המלכה שהתלהבה גם היא מן המלאכה המיוחדת, העוותה לבסוף את פניה ואמרה: "מה אוכל לעשות בעגיל אחד? יש לי שתי אוזניים, ועליך לרכוש עבורי גם את העגיל השני".

המלך שלח לקרא לצורף, וכשהלה הגיע אמר לו: "כעת אני מאמין לכל מה שאמר לי הסריף שלי אודותיכם... אתה סוחר מפולפל וערמומי, נתת לי עגיל אחד במתנה, כדי שאהיה חייב לקנות ממך בכסף מלא את העגיל השני".

התנצל הצורף: "אל נא יפיל עלי המלך אשמה. עגיל זה הוא עתיק יומין, ואין בעולם אמן שיעשה כדוגמתו. פעם כשהייתי ב'מכה' עם ידיד קרוב, הגיע צמד העגילים הלז אל ידינו ואנו שילמנו עליו מחיר עצום, חברי נטל עגיל אחד, ואני נטלתי את זה. אם ירצה המלך, אכתוב לשותפי השני שבמכה מכתב, והסריף, אשר פורח לשם בקפיצת הדרך מידי שבו, יוכל למסור לו את המכתב ולקבל את העגיל השני. ביום שישי בערב, לבטח כבר יהיה העגיל השני בידי המלכה..."

המלך שמח על הצעה, ובו במקום הורה לו לכתוב את המכתב, קרא לסריף ופקד עליו למסור את המכתב במכה ליהודי המיועד.

הסריף הבין כי הוא נפל בפח שטמן לו הצורף היהודי, אך כבר לא היה יכול לסגת... בליט ברייה נטל את המכתב, טמן אותו בין קפלי גלימתו, והבטיח למלך למלאות את השליחות.

הוא התחקה אחר עקבותיו של הצורף, ומיד כשנכנס הלה לביתו, מיהר לנקוש על דלת הבית, נפל להגליו ושאל: "מה עוללת לי?".

"עמוד על רגליך" - השיב לו היהודי - "עשיתי לך בדיוק כפי שמגיע לך על מה שעוללת ליהודי המדינה, הלעטת את המלך בכזבים, ואני אוכילי לו ולעולם כולו כי רק שקר דיברת!".

הסריף יבב וביקש את רחמיו. "המלך ירגני, וההמון יסקלני", מלמל בין בכי לבכי. "ולך היו רחמים על כל ההמון שאתה התכוונת בזדון להשליכו מן הבית? וכי הרהרת אודות הסבל שיהיה על הזקנים והטף לעבור בגללך?" הטיח בו היהודי.

הסריף הבוכה הכה על ליבו, הביע את חרדתו והבטיח לתקן אשר עיוות. הצורף ביקש ממנו לרשום כתב הודאה בו הוא מצהיר כי כל דבריו שקר וכזב הם, וכי מעולם לא דאה למכה ולא פגש מלאך.

תחילה ניסה הסריף להתחמק מן העניין, אולם הצורף הודיע לו כי לא יעשה שימוש בכתב הודאה זה, אם יצליח לשכנע את המלך, לבטל את רוע הגזירה, ולשמע הדברים נעתר הסריף ורשם את המכתב.

הצורף נתן בידו את העגיל, ולאחר שהסריף הודה לו בשם כל הקדוש והיקר לו, כתב את כתב ההודאה וחתם עליו בחותמו האישי, פנה הלה והלך לדרכו.

באותו יום שישי אחר הסריף לשוב ממכה... כששב לבסוף, הודיע כי היה לו עניין דחוף להסדיר בשם המלך, ועד מהרה כבר הגיע לארמון המלוכה, כשהעגיל השני בידו, לשמחת המלך והמלכה.

"זימה אמר הנביא הפעם?" התעניין המלך, כשנרגע מעט.

"הפעם אמר לי כי לפני יומיים פגש בו אברהם העברי והפציר בו שייטיב עם בני העם היהודי, צאצאי יצחק בנו, ולכן הורה לי להורות לך, לבטל מיד את רוע הגזירה ולהיטיב להם ככל יכולתיך".

המלך עשה זאת מיד – ויהודי מקנס נשמו לרווחה. (ומתוק האור) והיו בך לאות ולמופת (כח, מו)

בתוך הקללות מופיע פסוק זה, כדי לומר שגם באמצע המצבים הכי קשים רואים את יד ד' באותות ובמופתים.

מעשה כזה מובא בספר "בנאות דשא" (פרשת שמות) שכתב ששמעו בעצמו מבעל המעשה:

"את הסיפור הבא שמעתי מבעל המעשה עצמו, כאשר נקלעתי לסעודת הודי שערך בעיר פריז שבצרפת, בעבור נס פרטי שהיה לו בגיא ההריגה שבטרבלינקה. היה זה בשלהי מלחמת עולם השנייה, כשכוחות הבריית פלשו לשטחה של גרמניה, וימים ספורים נותרו לקץ המלחמה, שמשמעותה: שחרור מעט אסירי מחנות המוות שנותרו לפליטה.

מאן דהו, שזהותו אינה ידועה, פנה אל רב המרצחים שהיה אחראי על מחנה ההשמדה טרבלינקה, בהצעה, שיקבל ממנו הון עתק אם יענה לבקשתו, והיא: שבימים האחרונים שנותרו לפני שחרורם של האסירים היהודים, שילכלל אותם במזון משוּבָּח ועשיר כיאות למזי רעב. כמובן שהרוצח הנ"ל לא סירב להצעה מפתה זו, ונטל ממנו את כספו הרב.

והנה כבר באותו יום, לאחר הצהריים, הגיע משלוח של לחמניות טריות אל המחנה.

בעל המעשה שהיה אסיר באותו המחנה מספר, שניחוח הלחמניות הוציא אותם מאדישותם העמוקה שהיתה נחלתם. ובפרט כאשר נקראו כל האסירים להתייצב בתור ארוך לקבלת הלחמניה, שהיה נראה בעיניהם כחלום תעתועים.

כך לא נותר זמן רב למחשבה, והחלוקה התחילה. ומתוך שק גדול נשלפו הלחמניות בזה אחר זה, כשקצין נאצי מפקח על החלוקה.

אני, כשעמדתי כמעט בסוף התור, מספר בעל המעשה: הייתי מאוד פסימי. ולא האמנתי שאכן אזכה ללחמניה, מקוצר רוח. וה"אמונה" כבר הייתה ממני והלאה, ולא נותר בי אפ"י שביב של תקווה, ובכל רגע שהתקרבותי קמעה בתורי, חלפה בי המחשבה שוואדי, עד שאגעי אל השק, הוא יתרוקן סופית מהלחמניות הגואלות. והנה קרה הנס: קיבלתי גם אני לחמניה טריה וריחנית.

החלטתי שאשבור אותה לשעות הערב, כדי שסוף סוף אלך לישון עם קיבה מלאה, ולא מתוך רעב מציק. בשביל התענוג הזה כדאי לסבול עוד קצת.

המציאות החדשה נטעה בי מעט בטחון, ואחרי שקלול קצר, אמרתי בליבי: מה יקרה אם אעמוד בתור פעם נוספת ואתגנב ליטול עוד לחמניה? והרי אחד מן השניים! או שאתפס כגנב ואחטוף כדור בראשי, וממילא אין לי מה להפסיד. כי טוב מותי מחיי!

ואם אצליח, הרווחתי עוד לחמניה. ובלא מחשבה נוספת עשיתי מעשה וזכיתי בלחמניה נוספת.

הפעם חשתי שזו משהו במוחי, ושבלל זאת יש במי להאמין. אולי בכל זאת הקב"ה אוהב אותי. נטלתי את זוג הלחמניות והסתרתים בתוך חולצת הפיג'מה שהייתי לבוש בה. הפעם באופטימיות זדירה, נפניתי אל אחת הפינות כדי לאכול לחמניה אחת. בטרם התיישבתי על רצפת המחנה חשתי חבטה קשה על כתפי. ראיתי אותך! גנב! שתי לחמניות, הא? מיד תביא אותם בטרם אפרק את גורך.

כמובן שמסרתי אותן מיד לאכזרי זה. בתחילה חשבתי שזהו חייל נאצי, אך התברר לי שהנ"ל היה חייל רוסי שנפל בשבי הגרמני, ופשוט שדד אותי.

מאותו רגע שקעתי ביאוש ודכאון עמוק, ואמרתי בליבי: כי אנני מאמין יותר ואפסה כל תקותי. וכל מאווי היה למות! פשוט למות.

שבתי אל הדרגש הקשיח, כדי לנום את שנת הלילה, אך הפעם עצוב יותר ומיואש יותר.

השחר הפציע, ומעט אור חדר אל הבלוק בו ישנתי. אם אפשר לקרוא לזה שינה, והעירני משנתי. אך הפעם הזו היה שונה מתמיד. שקט תעשייתי אפף את הבלוק כולו. לא שאגות של חיות הטרף הנאציות, ולא אוושת השותפים שלי לבלוק.

קמתי לראות מקרוב יותר, והנה כולם עדיין לא מגלים סימני קימה, למרות השעה המאוחרת.

ניסיתי להעיר את שכני אך לשווא. אין קול ואין עונה. ניסיתי לנענע מעט בידי, אך חשתי שהן קרות ואינן מגיבות.

בדקתי אצל שאר השכנים, אך לפתע נגלה לפני מחזה נוראי. כל אנשי הבלוק שבקו חיים לכל חי.

התוכחה ותוצאתה

נהגו שלא לעלות לתורה לקריאת התוכחה ("מגן אברהם" קכח, ח בשם מהרי"ל) אלא בעל הקורא הוא המבכר תחילה וסוף ("משנה ברורה" שם, יז וב"באור הלכה" ד"ה בפסוקים), לפי ש"ברית כרותה לשפתים" (מועד קטן יח ע"א).

ויצינו בענין זה דברי הגמרא (שבועות לו ע"א), שרב כהנא הקריא לפני רב יהודה דברי המשנה, שהאומר: "יככה ה'" (דברים כח, כב) זו היא אלא האמורה בתורה. אמר לו רב יהודה: "כנה". כלומר, אמור: יכחו ה', שלא יתפרש שאתה אומר עלי, חלילה.

ובענין זה, נספר –

אברך פנה אל הגבאי בבית הכנסת "לדרמן" בבני ברק, וביקש עליה בשבת פרשת כי תבוא. יש לו יאהרצייט, יום זכרון לאביו.

השיבו הגבאי שזכר מאוחר, יש כמה בר מצוות וכמה חוביבם, ואין עליה פנויה.

אמר שמצדו מוכן הוא לעלות לקריאת התוכחה, אינו חושש. מקיים הוא בעליותו מצות כבוד אב, שבפרוש שנינו: מכבדו בחייו ומכבדו במוותו (קדושין לא ע"ב), ו"שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח, ה). [ידועים דברי ה"נודע ביהודה" (קמא, אבן העזר י) שמותר ליבם אשה שמתו כל בעליה, "קטלנית", כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"].

אמר הגבאי: "נשאל את הרב".

שאל את הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שאמר: "בשום פנים ואופן", ולא העלוהו.

לאחר התפילה, נשאל: מדוע היה כה נחרץ? הרי זו באמת מצות כבוד אב. ואם הלה אינו חושש, מדוע נחשוש עבורו!

ענה: משום מעשה שהיה. וסיפר –

אברך בן תורה נזכר בשעתו שיש לו יאהרצייט אחר אביו, וכבר נקבעו כל העליות, והסכים לעלות לתוכחה. אמר שאינו מקפיד, ולא יקפידו עמו. שאלו את אביו, [הסטיפלר] זצ"ל. והסכים.

כעבור זמן, הודיעוהו שדודו נפטר בארצות הברית, ובהיותו עירי הוריש לו את כל הוננו.

טס לארצות הברית, והתברר שמדובר בנכסים רבים והשקעות מסועפות. זכה ליועצים מהימנים שהדריכוהו ועזרוהו להתמצא בסבך ולהשתלט על המבוכים העסקיים. נשאב לעולם העסקים ועשה בו חיל. העביר את משפחתו לבורו פארק והיה לנגיד תומך תורה ביד רחבה, השיא צאצאיו בהרחבה והמשיכו לשקוד על שערי תורה בלא טרדה.

לימים ביקר בארץ הקודש, ונכנס אל אביו. מסר לו סכום גדול לתמיכה בלומדי תורה, והעיר שברוך השם, לא ארע לו דבר מעליותו לתוכחה. אדרבה, מצות כבוד אב עמדה לו, והתעשר עושר רב.

שמע אביו, וכל גופו הזועזע: "ואז רעדט איהר, מה אתם מדברים!

התוכחה לא השפיעה!?

הרי לפניך הייתם בן תורה, ועכשיו אתם בעל הבית, סוחר פשוט!"

לכן, סיכם רבי חיים, לא הסכמתי...

החלב והפרה

עלי לדאוג לשבעה כוללי אברכים, ובהם מאות בני תורה הממיתים עצמם באהלה. שוחחתי עם גביר בארצות הברית, והתחמק באמרו שעליו לתמוך בישיבות שבארצות הברית, בגדר "עניי עירך קודמין" (יורה דעה רנא, ג). כלומר, שהלא דברים קל וחומר: אם להם אינו נותן, לי על אחת כמה וכמה!

אמרתי, שהפוסקים דנים, שיתכן ועניי ארץ ישראל קודמים לעניי עירו (יעוין חתם סופר חושן משפט יב, ולקוטי חת"ס סט), כי "לציון יאמר איש ואיש יולד בה" (תהלים פז, ה), כל ישראל נחשבים בני הארץ הקדושה. אבל לתורת ארץ ישראל ודאי יש קדימה, שהרי אין תורה כתורתה ולא חכמה כחכמתה (בראשית רבה טז, ד) ואוירה מחכים (בבא בתרא קנח ע"ב), ולכן בני ארץ ישראל עדיפים (תוספות פסחים נא ע"א). ואמרו (במדרש שם) שזהו שנאמר שהיא "ארץ זבת חלב ודבש" (ויקרא כ, כד), שנובעת היא חדושי תורה מתוקים מחלב ומדבש, כמו שנאמר:

"דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא).

והיודעים אתם מה ענה לי?!

חוצפה שכזו!

אמר: "אמת שתורת ארץ ישראל משולה לחלב –

אבל הפרות הן כאן, באמריקה!"...

עניתי: "אשרי מי שידע מה תפקידו לכן אני כאן, כדי לחלוב אותן!

וכבר אמרו (פסחים קיב ע"א), שיותר משהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק" – התברר, שלא הפרה הזו...

"מה אומר לכם", השמיע את הפתגם השגור, "העסקים אינם מלבלבים בזמן האחרון!"

מצא את הכתובת. באמת, איני צוחק. אני מומחה בשיקום עסקים צולעים. בידי אמצעים בדוקים ומנוסים. והעצות, חנים. לקיים מצות: "כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, והחזקת בו" (ויקרא כה, לה).

אמרתי לו: "תביא גמרא, מסכת עבודה זרה".

לבני ארץ ישראל יש מה ללמוד מיהודי ארצות הברית. בארץ ישראל ארון הספרים נמצא בטרקלין, פרוץ לרוחה. לא כך שומרים אוצר. שם, באמריקה, אין בטרקלין אלא מזנון ותצוגת כלי כסף. הספרים שמורים בחדר פנימי, שלא תשלוט בהם עין הרע. יש לי חשד שגם עין סתם לא שולטת בהם.

הגמרא הובאה, ופתחתי בדף יט עמוד ב', הצבעתי, וקראתי: "אמר רבי יהושע בן לוי, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים משולש בכתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים.

כתוב בתורה, שנאמר: "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם, למען תשכילו את כל אשר תעשו" (דברים כט, ח).

שנוי בנביאים, שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפייך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו, כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל" (יהושע א, ח).

משולש בכתובים, ככתוב: "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, וכל אשר יעשה יצליח" (תהלים א, ב-ג)!

ראיתי שהתאכזב. הוא מחפש עצות מעשיות.

אמרתי: "אז תביא מסכת ברכות".

אסף את המסכת האחת והביא את השניה. אח, תענוג לפתוח מסכת חדשה. פתחתי בדף לה עמוד ב'. הצבעתי ואמרתי: בוא נלמד שתי מימרות סמוכות, ונעיין בשייכותן אהדדי.

המימרה הראשונה: "בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים עשו תורתם קבע ומלאכתם עראי, זו וזו נתקימה בידם. דורות האחרונים שעשו מלאכתם קבע ותורתם עראי, זו וזו לא נתקימה בידם".

ומיד לאחר מכן, המימרה השנייה: "בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים היו מכניסים פרותיהם דרך שערי הבית כדי לחיבם במעשר, דורות אחרונים מכניסים תבואתם דרך גגות כדי לפטרם מן המעשר" [באכילת עראי]

מה הקשר בין שתי המימרות?!

אומר לך – הדורות הראשונים עשו תורתם קבע, לכן התקימה בידם, ואף מלאכתם התברכה. שכך פרש הרע"ב במשנת "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ" (אבות פ"ג מ"ה). אבל דורות האחרונים שעשו מלאכתם קבע, לא שרתה בה הברכה.

אבל מדוע לא תשרה הברכה במלאכתם, אולי עושים הם מלאכתם קבע כי הם תומכי תורה, ונאמר: "שמח זבולן בצאתך" (דברים לג, ח), הצלח בצאתך לסחורה (רש"י) אם כונתך להחזקת יששכר באהילי!

אבל, הן עינינו הרואות שמכניסים הם תבואתם דרך גגות, כדי שלא יצטרכו לעשרה ולהתחלק בה עם הכהנים והעניים. ואיך ירצו שבגינם תשרה הברכה ביבולם!

"פרוש נאה", החמיא, והחזיר את הגמרא לכלאה... ונתן? איפה!

אם לא זיכיתיו בתמיכה בתורה, זיכיתיו בדברי תורה. והלואי ובגינים יצליחו נכסיו! (והגדת)

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה (כח, מז)
בסוף הפרשה, מסבירה התורה על מה מגיעות אותם מאה קללות חסר שתיים, שמנויות בפרשה: **תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל.**

נשאלת השאלה – איפה כתוב בתורה, שצריכים לקיים מצוות בשמחה ???

אומרת הגמרא {מסכת מגילה לא, ב} - **תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבושנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה.**

תפתחו ספר נחמיה {פרק ח}, שם מסופר שעזרא הסופר – בעצמו – הוציא את כל עם ישראל לרחוב, הוציא ספר תורה וקרא לפניהם קללות בראש השנה! אנשים מפחדים מכל זיו של מנהג בראש השנה – תפוח בדבש ... וגזר גמדי ... ורוביא ... וסילקא ... וכו' – לסימנה טבא !!! אם לא מצליחים להשיג ראש של כבש – "זוהו, הלכה השנה!!!!"

שמעתי היום אחד אומר לחבר שלו: "תשמע, לא היה ריאות באטליו היום – אולי אתה יודע מאיפה משיגים?" – חשבתי שהוא צריך לעבור השתלה "בשביל מה אתה צריך ריאות?", שאל אותו השני.

"ראש השנה בלי ריאות, השתגעת ????" – מכאן למדתי מנהג חדש בס"ד.

לפני שנתיים, הביא לי אחד התלמידים קופסת סרדיניים – "כבוד הרב, קח שיהיה לך לראש השנה!"

"למה זה?!", שאלתי אותו.

"לפני שתאכל תגיד: יהי רצון שיטור הדין = סר-דין" - כל אחד והמנהגים שלו ... תשמעו סיפור אחרון – מהו כוחו של מנהג:

לפני כמה שנים, ערב ראש השנה, נכנסתי לחנות ירקות כדי לקנות משהו – פתאום אני רואה אברך שנכנס בריצה לחנות,

כולו מתנשף - "מה קרה, ערב ראש השנה יש לך זמן לעשות ג'וינג?!", שאלתי אותו.

"לא ג'וינג, אני חייב אננס!"

"בשביל מה אננס?!", שאלתי.

"אצלנו במשפחה זה מנהג לאכל אננס בראש השנה, ושכחתי לקנות!"

הוא ניגש למוכר – "תגיד, יש לך אננס ???"

"כן"

"כמה עולה?"

"50 ₪!" [50 לפני עשר שנים, היה המון כסף!]

שאלתי אותו: "מה המנהג באננס?"

אמר לי: "אומרת הגמרא {מסכת ברכות נו, א} - **הרואה הונא בחלום** [דהיינו נ' אחת] **נס נעשה לו חנינא חנניא יוחנן** [דהיינו שתי נ' נים] **נסי נסים נעשו לו, לכן** אנחנו אוכלים אננס – שיהי רצון שנסים נסים יעשו לנו!"

כמעט שכנע אותי לקנות אננס ... בזמן שהוא שקל את הדברים, חשבתי עם עצמי ... ואז אמרתי לו: "תשמע חביבי, יש לי בשבילך פתרון - צלצל עכשיו לקופת העיר, ותתרום 147 ₪!"

"למה?!"

"מצאתי לך פתרון שעולה 2 ₪ ולא 50 ₪!"

"מה עולה 2 ₪???"

"ך - 2 ₪ אתה קונה בננה – גם בזה יש לך שתי נ' נים!"

נחזור לעזרא הסופר:

לאחר שעזרא קורא להם את הקללות בראש השנה, אומר הנביא {נחמיה ח, ט} **ויאמר נחמיה הוא התרשטא ועזרא הכהן הספר והלויים המבינים את העם לכל העם היום קדש הוא לה' אלהיכם אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה: {י} ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם.**

נשאלת השאלה – מה רצה עזרא הסופר להשיג, בקריאת הקללות בראש השנה ?

אם הוא רצה להשיג יראת ה' – הוא השיג, שהרי כולם בכו. אבל פתאום בא נחמיה ואומר: "חברה! לא לבכות, היום זה יום של שמחה!"

אם זה יום של שמחה, בשביל מה הוא הפחיד אותם?!

אומרת המשנה {מסכת אבות פ"ה, כ"ג} - **בן הא אומר, לפום צערא אגרא.**

נשאלת השאלה – מה פירוש הדבר "לפום צערא אגרא"? כמובן שאדם שעמל קשה על עשיית מצוה, מקבל שכר:

יש אדם שעושה סוכה בחמש דק' – יש לו פרגולה ומעליה יש לו סוכך – הוא ישכ"ה לוחץ לחיצה בשלט, והסוכך מתקפל. הוא שם רק מחצלות – ויש לו סוכה!

מצד שני, יש לו שכך 'תפרן' – לוקח לו חמש שעות להכין את הסוכה – יש לו קרשים על הגג ... מסמרים ... חבלים ... על הקרשים יש לו מספרים – אחד נכנס עם שתיים ושלוש נכנס בארבע – דופק עד שתיים וחצי בלילה – השכן שלו כבר קם לשחרית והוא עוד דופק

אם ככה, אחד עבד על הסוכה חמש דק', ואחד עבד על הסוכה חמש שעות. באים חז"ל ואומרים: "לפום צערא אגרא" – לפי גודל הצער שהיה לו בעשיית המצוה, הוא יקבל שכר.

נשאלת השאלה – מדוע מתן השכר, נקבע לפי הצער שבמצוה? הזמנת ארון אצל נגר. קבעתם מחיר של 4,000 ₪ – חתמתם חוזה. לאחר שבוע הוא מביא את הארון: "סליחה, אבל 4,000 ₪ לא בא בחשבון – תן לי 4,500 ₪!"

"למה 4,500 ₪?!"

"כשדפקתי את המסמרים, נדפקו לי גם האצבעות!"

"עסק שלי?!" מצידי תיקן ערבי שידפוק את האצבעות – מזה מענין אותי?!"

אדם הזמין חליפה – 1,000 ₪, "מגיע לקחת אותה, אומר לו החייט: 1,050 ₪!"

"למה 1,050 ₪, סגרנו על 1,000 ₪?!"

"כשתפרתי לך את החליפה, נדקרתי מהמוחט!"

נשאלת השאלה – איזה מין דבר זה - ממתי התעריף נקבע, לפי המכות והדקירות שבן אדם מקבל? איפה מצאנו מושג כזה, שהשכר משולם לפי "לפום צערא אגרא"?!?

אומר לנו ר' יצחק הוטנר - לקב"ה יש פרמטר של בדיקה, עד כמה האדם מחבב את המצוות. "לפום צערא אגרא" זה לא רק השכר על קיומה של מצוה, אלא זהו גם הפרמטר של הקב"ה לבדוק, עד כמה האדם אוהב את המצוות!

אומר הקב"ה: "איך אני אדע עד כמה אתה אוהב את המצוות? ככל שתתאמץ יותר בעשייתן, ככה אני אדע שאתה אוהב יותר את המצוות!"

אדם חוזר מהעבודה – נכנס להתקלח. הוא יורד לבית הכנסת, להתפלל תפילת מנחה – אין מנין! הבית כנסת הקרוב ביותר שיש בו מנחה עכשיו, נמצא במרחק של חצי שעה הליכה – "איך אני אלך עכשיו חצי שעה בחום הזה – עכשיו התקלחתי?! אני יודע מה לעשות – יש לי בבית תמונה של הכותל המערבי - יש שם בדיקת תשעה אנשים – אני אשלים להם מנין!" – ברוך ה', יש לו פתרון

אומר הקב"ה: "זאת נק' המבחן!"

אדם אחר, באותה סיטואציה, הולך חצי שעה ברגל - מגיע במצב נוזלי - מתפלל מנחה וערבית וחוזר הביתה!

לקב"ה יש עכשיו פרמטר חדש, למדוד באיזה מצב נמצא האדם בעשיית המצוות:

אם אתה מתאמץ בקיום המצוות - הלכת חצי שעה ברגל והגעת במצב נוזלי - לא רק שתקבל על זה שכר - אלא גם אם תתפלל מעכשיו ליד הבית, תקבל שכר 'חדש' כאילו הלכת חצי שעה בחום - כי הוכחת שאתה מוכן להצטער בעשיית המצוות!

אומר לנו ר' יצחק הוטנר - כמו שמצינו "לפום צערא אגרא", מצינו את אותו הדבר במצות השמחה:

אומר הקב"ה: "אני רוצה לבדוק: כשאתה עושה מצוות - אתה עושה אותם בשמחה או בכפייה?"

יש אדם שמגיע לבית הכנסת, כי לא נעים לו מהילדים שלו - הוא עושה מצוות, כי כך צריך - לא תראה עליו את השמחה בעשיית המצווה: "ברוך ה' זכיתי לקיים מצוה!"

אם ככה, אין מצוה לשמוח בעשיית המצוות, אלא אומר הקב"ה: "אני רוצה לראות עד כמה אתה נהנה מקיום המצוות שלי! כמה טוב לך שאתה עובד אותי!" - זהו פרמטר של הקב"ה, לבדוק עד כמה האדם אוהב אותו.

בא הספר דעת חיים [לגאון ר' חיים וואלקין - מאמר 'בנים' ו'עבדים'] ואומר רעיון נפלא:

בתפילת ר"ה מצליח, "היום הרת עולם וכו', אם כבנים אם כעבדים". ויש להתבונן בשתי בחינות אלו דבנים ועבדים, מהו המכוון בכל אחת מהם, ומהו שורש ההבדל אשר ביניהם. ועוד צ"ב, דהנה בהמשך בעיני, "אם כבנים, רחמנו כרחם אב על בנים. ואם כעבדים, עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו". והמתבונן ימצא שוני מהותי בדרך הבקשה, דהנה בחינת ה'בנים' גוררת בעקבותיה בקשה גמורה - כמעט דרישה, של רחמים - "אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים" ואילו בחינת ה'עבדים' לעומתה מביאה בעקבותיה רק בקשה נסתר, הנראית יותר כתחינה ובכיה - "ואם כעבדים עינינו לך תלויות". וצ"ב מה הסיבה לכך.

אכן מעיון בדברי חז"ל עולה, כי שתי בחינות אלו מופיעות כבר בדבריהם. בגמ' מס' בבא בתרא [י, א] איתא: "זו שאלה ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע, אם אלוקים אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם. א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל אדרבה זו שמחייבתן גיהנם, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורים וצוה שלא להאכילו ולא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו. ואתם קרויים עבדים, שנאמר [ויקרא כה, נה] {כי לי בני ישראל עבדים}. א"ל ר"ע: אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורים וצוה עליו שלא להאכילו ומשלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו, ואנו קרויים בנים, שנאמר [דברים יד, א] {בנים אתם לה' אלוקיכם}. ומסיקה הגמ': "א"ל (טורנוסרופוס) אתם קרויים בנים, וקרויים עבדים. בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים, ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים עבדים".

אבחנה זו - של בן לעומת עבד, מופיעה גם - אם כי בהקשר שונה מעט - בברכות [לד, ב]: "מעשה ברי' חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז. א"ל חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה, הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה. אמר ריב"ז אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כלול לא היו משגיחים עליו, אמרה לו אדמה: וכי חנינא גדול ממך. אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני דומה ואני דומה כשר לפני המלך". וברש"י על אתר פ"י מהו עבד: "בן בית נכנס ויוצא שלא ברשות". חזינן א"כ, בחינת 'עבד' (לעומת 'שר') מהי, רגיל הוא בבית המלך ובא בפניו בכל עת ובכל שעה, ולכן אף בשעת חרון אף יכול הוא להיכנס ולבוא אצלו.

אכן לעומת זאת איתא בחז"ל [תענית י"ט, א]: **מעשה שאמרו לו לחוני המעגל בזמן שנעצרו הגשמים: 'התפלל שירדו גשמים', אמר להם: 'צאו והכניסו את התנורים פסחים [שהוכנו לצלות בהם את קרבנות הפסח] בשביל שלא ימוקו בשביל שלא יתמוססו בגשמים. התפלל חוני ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עוגה צר על גבי האדמה צורת עיגול ועמד בתוכה ואמר לפניו: 'רבש"ע, בניך שמו פניהם עלי כלומר, ביקשו ממני להתפלל על הגשם, מפני שאני כבן בית לפניך. נשבע אני**

בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך ותוריד להם גשם". התחילו גשמים מנטפין, אמר חוני: לא כך (גשמים כאלו) שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומעורות גשמים בשפע, שימלאו את כל סוגי החפירות שאוגרים בהן מי גשמים. התחילו הגשמים לירד בזעף ככעס ובכוח, אמר חוני: לא כך שאלתי אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה (כלומר בעין יפה ובנחת). לאחר דברם אלו ירדו גשמים כתיקנן באופן רגיל עד שיצאו ישראל מירושלים שהוצפה במים להר הבית הגבוה יותר מפני הגשמים המרובים. באו העם ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם על הגשמים שירדו, כך התפלל שילכו להן וכו' שלח לו שמעון בן שטח לחוני דברים אלו: אלמלא חוני אתה גזורני עליך נידוי מפני שהטרחת דברים כלפי מעלה ואמרת לפני ה' פעמיים: 'לא כך שאלתי', והרי זה זלוזל בכבוד שמים, והמזולז בכבוד שמים יש לדנות, אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא חוטא ומתנהג שלא כהוגן לפני המקום במה שאתה תובע גשמים בתקיפות ועושה לך רצונך כבן שהוא מתחטא על אביו תובע צרכיו בתוקף ועושה לו רצונו, ושם {כג, א} הוסיף: 'אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום במה שאתה תובע גשמים בתקיפות ועושה לך הקב"ה רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו: אבא הולכני למרחץ לרחצני בחמיץ; שטפני בצונן; תן לי אגוזים, שקדים ואפרסקים ורימונים ונותן לו אביו את כל בקשותיו, ועליך הכתוב אומר {משלי כג כה} 'ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך'..."

אם ככה, מה ההבדל בין 'בן' ל'עבד'? האבא אומר לבנו: "מוישל"ה, תעשה טובה תכין לי כוס תה" - מוישל"ה הולך ומכין לאבא שלו כוס תה. אבל הוא מוסיף לכוס תה גם שתי עוגיות.

"מוישל"ה, אבא ביקש רק תה - בלי עוגיות!" "כן, אבל כשאבא מבקש תה - הוא מתכוון גם לעוגיות!" - לבן יש רגישות כלפי האבא. כשהוא ממלא את בקשתו, הוא עושה את זה מכל הלב!

לא כך אצל העבד - כשהאדון מבקש ממנו להביא לו כוס תה - הוא מביא לו כוס תה בלבד! הוא לא מוסיף שום דבר מעצמו! - "מה שאדון אמר, כך אני עושה".

אם ככה, מה ההבדל בין 'בן' ל'עבד'? הבן חושב איך להיטיב עם האבא. לעומתו העבד, חושב איך לעשות את ציווי אדונו - וכלום לא יותר!

אם ככה, בא הקב"ה בהנהגה של 'מידה כנגד מידה' ואומר: 'רבותי, יש בשמים הנהגה של 'בן' ויש הנהגה של 'עבד'!"

יש בן אדם שעושה בדיוק מה שאומרים לו - לא מוסיף שום דבר! - זו הנהגה של 'עבד'. לעומתו, יש בן אדם שתמיד מחפש כיצד להיטיב עם הקב"ה - כל הזמן מחפש איך לתת עוד - "אני אוהב אותך אבא!" - לזה יש בשמים הנהגה של בן! **אם אלה הדברים בס"ד, נוכל עכשיו להבין מה מונח כאן בדברי רבותינו:**

אומר לנו הרמב"ם - להיות בשמחה, זו מצוה ואף דבר גדול מאוד. ומי שלא מקיים את המצוות בשמחה, ראוי להיפרע ממנו.

אין ציווי לעשות את המצוות בשמחה. אבל השמחה מהווה פרמטר, עד כמה אתה אוהב את הקב"ה!

ישאל השואל - על מה יש לנו 98 קללות בתורה - מה כבר עשינו ???

אומר לנו הרמב"ם - אני אומר לך מה עשית - {דברים כח-מז} תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב. ואז מה?

ואז אתה מקבל דין של 'עבד' - בדיוק כמו שמגיע לך !!!

אומר לנו הקב"ה - אתם יודעים איך תחסכו מעצמכם את כל 98 הקללות?! אם תעבדו אותי בשמחה, ואז תקבלו הנהגה של בנים - "אם כבנים, רחמנו כרחם אב על בנים!" - אין 98 קללות - לא בגלל שלא מגיע - מגיע, אבל האבא מרחם על הילדים!

הולך עזרא הסופר ומוציא ספר תורה בראש השנה וקורא בו את הקללות - כולם רועדים מפחד ומתחילים לבכות!

אומר להם עזרא: "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי בהיא מעוזכם" - אתם רוצים להינצל? - 98 קללות?! תבטחו ב- חדות ה' - תעשו מצוות בשמחה, ואז תינצלו!

(ברוך שאמר)

בדרך הדרוש

כרחק אלישע לאו כהן הוי, דהא עיקר הלימוד התלמוד צריך לשמש את רבו יליפון מהא דאמרין "גדולה שמושה יותר מלמודה", מדכתבינן באלישע אשר יצק מים ע"י אליהו, למד לא נאמר אלא יצק וכו',

וקשה איך היה אליהו רשאי לשמש באלישע אם היה הוי רק דאין מזה הוכחה ממש דגם אליהו כהן היה לדעת האומר דפנחס זה אליהו. ועכ"פ מוכח דדעת רש"י ותוס' ר"א הרב כהן שרי לשמש בתלמוד כהן והנה כל המפרשים נדחקו במדרש הג"ל שאמר ר' מאיר בזכות מצות בכורים תזכו לכנס לארץ ישראל אם כי בכורים אינו נוהג אלא בארץ ישראל אם כן מקודם שנכנסו לשם איך יוכלו לקיים מצות בכורים בחוץ לארץ שייבו ע"י מצוה זו לכנס לארץ ישראל. אכן הכוונה ע"פ גמרא דכתובות הג"ל דכל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו מקריב בכורים דה שייך גם בחוץ לארץ, והיינו דילפינן מאלישע. אכן לימוד זה לכאורה נסתר דאי אלישע כהן הוי יש לומר דהביא לו בכורים ממש כקושיית רש"י ותוס' רק דיש הוכחה

והיה כי תבוא אל הארץ (כו, א)

במדרש רבה, אומר היה ר"מ בזכות מצות בכורים תזכו לכנס לארץ ישראל. ודרכי תמיד לפרש כל מקום שאמר היה פלוני אומר שדייק בזה הלשון לומר שמואן דאמר זה לשיטתו אויל במאי שאמר כבר במקום אחר, לכן נראה לי לפרש גם הכא כסגנון זהו.

והנה איתא בגמרא דכתובות זו א "כל מה שהעבד עושה לאדונו גם התלמיד חייב לעשות לרבו", ואמרין עלה בירושלמי "אבל אסור לשמש בתלמיד כהן וראיתי בכמה שו"ת שנסתפקו בזה באם גם הרב כהן אי שרי לשמש בתלמיד כהן, ואני הבאתי ראיה להיתר מזה גדרסין סוף כתובות (ק"ב) דכל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו מקריב בכורים, שנאמר ואיש בא מבעל שלישים ויבא לחם בכורים לאלישע וכי אלישע אובל בכורים היה אלא כל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו מקריב בכורים, ועיי"ש שנדחקו רש"י ותוס' דדלמא באמת אלישע כהן היה, ואם כן מהי שי ראה גמורה, דעל כרחק סבירא לתו להתוס' רש"י דאם גם הרב כהן שרי להשתמש בתלמיד כהן, דאם לא כן אמאי לא הוכיחו בפשיטות דעל

(חוט המשולש)